

and sports). Kyiv, 2021. – Issue 7 (138). p. 124-131.

4. Khatsaiuk O., Kindzer B., Prishva O., Ivchenko A., Kulibaba S., Kusovska O. The program for improving the technical and tactical preparation of single wrestlers-veterans (on the butt of sambo wrestlers). Scientific journal of the National Pedagogical Dragomanov University. Series № 15. Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports). Kyiv, 2021. – Issue 6 (137). p. 121-127.

5. Sazonov V. Correction of the processes of renewal in the body of qualified wrestlers: diss. ... Cand. of Physical Scien. and Sport: 24.00.01. Kyiv, 2017. 201 p.

6. Kindzer B., Vovkanich L., Nikitenko S., Vishnevenkiy S. The use of Kata for the rapid recovery of the karate athlete after significant psychophysical stress. Rehabilitation and physical culture and recreation aspects of the development of people. L'viv, 2020. – № 6. p. 7-16.

7. Khatsaiuk O., Kindzer B., Karasevych S., Skliarenko V., Olenchenko V. Physical therapy program for single-combat veterans for the treatment of coronavirus ailments (COVID-19). Formation of energy competence among veterans of two-contact martial arts. Pedagogy of formation of creative personality in higher and general education schools. Zaporizhzhia, 2021. – Issue 74 (Т. 1), p. 162-167.

8. Kalmikova Y., Yakovenko L. Features of the preservation of methods of physical culture for hypertensive ailments of the 1st stage. Physical culture, sport and healthy. Kharkiv, 2015. – № 2. p. 195-197.

9. Kovalenko V., Dorogoy A. Heart ailments: medical and social significance and strategy for the development of cardiology in Ukraine. Materials of the XVII National Congress of Cardiologists of Ukraine. Kyiv, 2016. – № 17. p. 5-14.

10. Kovalenko N. Physical therapy for hypertensive ailments of the II stage at the pre-urban stage of rehabilitation: Master's Thes: Spec. 227 Physical therapy, Ergotherapy. Kyiv, 2020. 117 p.

11. Dolzhenko M. Hypertonic crises: the current principle of therapy (WebCardio, 2021): [Electronic resource]. Access mode: <https://www.webcar-dio.org/ghipertonichni-kryzy-suchasni-pryncypy-terapiji.aspx>.

12. Matyukha L. Arterial hypertension and accelerated hypertension – hypertensive crisis: strategies for treatment and potency of drug intake (Ukrainian medical journal, 2021): [Electronic resource]. Access mode: <https://www.umj.com.ua/article/93909/arterialna-gipertenziya-ta-ii-uskladnennya-gipertonichnij-kriz-strategii-likuvannya-ta-mozhливosti-zastosuvannya-okremix-preparativ>.

13. Sviridova N., Lubenets G. Uncontrolled arterial hypertension in patients with chronic cerebral ischemia. East-European Journal of Neurology. Kyiv, 2014. – № 2 (2). p. 1-11.

14. Hypertension (Wikipedia, 2021): [Electronic resource]. Access mode: https://uk.wikipedia.org/wiki/Артеріальна_гіпертензія.

15. Whelton PK *et al.* (2002). Primary prevention of hypertension. Clinical and public health advisory from the National High Blood Pressure Education Program. *JAMA* 288 (15):1882-1888. PMID 12377087. doi: 10.1001/jama.288.15.-1882.

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2021.9(140).15

УДК 37.011.3-051:796 / 737] : 613

Козак Є.П., Плахтій П.Д., Гуска М.Б., Зубрицький Б.Д., Денисовець А.П.
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,
Національний університет водного господарства та природокористування,
Поліський національний університет, м. Кам'янець-Подільський, м. Рівне, м. Житомир

МАЙБУТНІЙ УЧИТЕЛЬ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК СУБ'ЄКТ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

У статті представлені результати досліджень освітнього середовища в системі професійної освіти за базовими критеріями успішного навчання та збереження здоров'я. Розроблено алгоритми діяльності, які орієнтують на спеціальну підготовку майбутніх фахівців з фізичної культури до створення здоров'язбережувального освітнього середовища в сучасних умовах переходу на компетентнісну систему освіти, формат змішаного навчання, врахування особливостей дистанційних форм організації освітньої діяльності.

У контексті компетентнісної моделі освіти (очної чи дистанційної) освітнє середовище трактується як взаємопов'язана інтерактивна діяльність викладача та студентів, як зустрічний рух щодо забезпечення його здоров'язбережувального потенціалу. Визначено основи смислової, змістової та технологічної переорієнтації системи професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури відповідно до стандартів компетентнісної освіти, системи компетентностей, якими повинен володіти фахівець.

Ключові слова: здоров'язбережувальне освітнє середовище; дистанційні форми навчання; фізична культура; психічне, фізичне здоров'я.

Kozak E. P., Plakhtiy P. D., Hуска M. B., Zubrytskyi B. D., Denysovets A. P. The future teacher of physical culture as a subject of forming the health-saving educational environment. The article presents the results of research the problem of educational environment in the system of professional education according to the basic criteria of successful learning and health. The set of algorithms of activity have been formed, which focus on special training of future specialists in physical culture to create a healthy educational environment. They concerns modern conditions of transition to the competence system of education, format of blended learning, taking into account features of distance forms of educational activity.

In the context of the competence model of education (full-time or distance), the educational environment is interpreted as an interconnected interactive activity of the teacher and students, a kind of counter movement to ensure its healthy potential. There were determined the bases of semantic and technological reorientation of the system of professional training of the future teacher of physical culture according to the standards of competence education, system of competences which must be owned by a specialist.

Key words: healthy educational environment; physical education; mental and physical health.

Постановка проблеми. Немає необхідності доводити актуальність проблеми здоров'язбережувального середовища в усіх типах та на всіх рівнях освітніх закладів, оскільки воно виступає значущим чинником не лише збереження психічного та фізичного здоров'я учасників освітнього процесу, а й забезпечення успішності їх навчання, самореалізації в його контексті. Особливої актуальності набуває проблема дослідження механізмів і технологій створення сприятливого освітнього середовища, що є особливо важливим для системи компетентної освіти, формування суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин викладачів та студентів. Студент, як суб'єкт освітньої діяльності, має бути спроможним не лише до навчання за індивідуальним освітнім маршрутом, а й адаптації до різних умов очного, змішаного чи дистанційного навчання.

Для майбутніх учителів фізичної культури зазначена позиція є особливо важливою, оскільки вони набувають професійні компетенції, пов'язані зі здатністю до організації системи навчальних та тренувальних занять (своїх та майбутніх учнів), які мають максимально враховувати особливості та потенційні можливості фізичного розвитку кожного, а в перспективі – забезпечувати пожиттєвий фізичний розвиток на саморегульовальній основі.

Саме тому вчителі фізичної культури повинні бути компетентні у формуванні адекватного здоров'язбережувального середовища, яке буде не лише емоційно комфортним та психологічно безпечним, а й сприятливим для особистісної самореалізації. Абрахам Маслоу зазначає: «...саме хороше середовище служить для середнього організму одним з найперших чинників самоактуалізації і здоров'я. Надавши організму можливість самоактуалізації, вона, подібно доброму наставнику, відступає в тінь, щоб дозволити йому самому вершити вибір відповідно до власних бажань і вимог (залишаючи за собою право стежити за тим, щоб він враховував бажання і вимоги інших людей)» [2, 391].

Проблема особливо актуалізувалася в ситуації інтенсивного застосування різних форматів (змішаного, дистанційного) навчальної діяльності майбутніх учителів фізичної культури, в межах яких посилюються функції саморегуляції освітнім процесом, відповідно й освітнім середовищем як його значущою складовою.

Аналіз досліджень та публікацій. У літературних джерелах представлена значна кількість публікацій, присвячених різним аспектам формування освітнього середовища: філософським, соціальним, педагогічним, психофізіологічним (М. Безруких, В. Бикова, В. Горащук, А. Гуржій, В. Кремень, Н. Морзе, М. Носко та ін.). Значна частина досліджень відповідно до вказаної проблематики асоціюється з необхідністю переходу на компетентнісну систему освіти, головною ознакою якої є особистісна самореалізація її суб'єктів. Для нашого дослідження особливу цінність представляли праці таких науковців, як Л. Азаренкова, Н. Борейко, О. Воєділова, Л. Волков, С. Гаркуша, А. Голець, О. Демінський, О. Куц, І. Ладик, О. Отравенко, М. Носко, Л. Товкун, І. Толкунова, О. Мазурчук, Г. Шандригось, В. Шандригось та ін. з огляду на те, що в них акцентується увага на сучасних викликах системи професійного навчання майбутніх учителів фізичної культури. Досліджуються тенденції та підходи до формування здоров'язбережувального освітнього середовища на етапі переходу до інноваційних освітніх технологій. Окрім того, наголошується на важливості формування студента як суб'єкта навчального процесу, розвитку його професійної компетентності, а також удосконалення свого фізичного розвитку, підвищення спортивних досягнень. Надзвичайно проблемною залишається зона суб'єктності позиції учасників освітньої діяльності, яка стосується здатності студента реалізувати функції самоорганізації навчального процесу, адаптуючи його до різних умов та власних пріоритетів розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. В програмі Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки одним із стратегічних напрямів освітньої політики держави визначено формування здоров'язбережувального середовища, екологізації освіти, валеологічної культури учасників навчально-виховного процесу.

У науковій літературі представлена значна кількість досліджень, присвячених особливостям професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, здатних ефективно використовувати здоров'язбережувальні освітні технології, формувати адекватне здоров'язбережувальне освітнє середовище.

Як зазначають дослідники, «метою формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій є задоволення індивідуальних потреб студентів у особистісному та професійному зростанні за певною спеціалізацією в системі педагогічної освіти, а також забезпечення потреб держави в кваліфікованих педагогічних кадрах високого рівня професіоналізму та культури, здатних компетентно й відповідально виконувати посадові функції, упроваджувати в навчальний процес здоров'язбережувальні та інтерактивні технології, сприяти здоров'язбереженню підростаючого покоління та формуванню навичок здорового способу життя» [1].

Закономірно, що використання зазначеного комплексу освітніх технологій передбачає наявність здоров'язбережувального освітнього середовища, його різновиду – фізкультурно-оздоровчого середовища «Під фізкультурно-оздоровчим середовищем розуміється педагогічно виверений і доцільно організований освітній простір, у якому створені необхідні умови для збереження і зміцнення фізичного, духовного, психологічного й соціального здоров'я всіх учасників освітнього процесу та який має на меті виховання фізично здорової та морально досконалої молоді людини, спроможної активно реалізувати себе в дорослому житті в інтересах своєї особистості, сім'ї, держави та суспільства» [4, 235]. Отже, узагальнюючи позиції дослідників, компетентнісна система професійної освіти, особистісно орієнтовані технології навчання визначають необхідність формування готовності вчителів фізичної культури до створення сприятливого, психологічно безпечного освітнього середовища як для себе в процесі професійної підготовки, так і майбутніх учнів.

Проблема актуалізувалася в ситуації масового використання різних типів освітньої діяльності (формального, неформального, інформального), збільшення питомої ваги самоосвітньої діяльності, в межах якої студент повинен бути

спроможним формувати конструктивний та сприятливий для своєї самореалізації освітній простір. Проблема виявилась особливо відчутною в умовах переходу на дистанційні форми навчання.

У наказі Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 № 466 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» ця форма дифініціюється як «...індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу в спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій»[3].

Важливо акцентувати увагу на проблемах готовності майбутніх учителів фізичної культури до створення такого середовища, забезпечення його здоров'язбережувального потенціалу. Як засвідчили результати досліджень, представлені в літературі, в переважній більшості викладачів спостерігається досить спрощене уявлення про систему дистанційного навчання як про спеціальну інформаційно-технологічну модель навчання, яка використовується для передачі визначених програмою знань/навчальної інформації, виконання підготовлених викладачем комплексу завдань та контролю за їх виконанням. Фактично використовується класична інформаційно-репродуктивна система в межах інноваційних форм дистанційного навчання.

За таких умов, виходячи з представленого вище визначення сутності дистанційної освіти, актуалізується лише одна функція – організація навчання через використання інформаційних технологій. У стихійному режимі відбувається реалізація решти функцій, які є ознакою компетентнісної системи навчання.

Також ідеться про створення спеціалізованого середовища з комплексом необхідних параметрів, до якого відносяться психолого-педагогічні чинники забезпечення успішності навчання на основі власної концепції та програми професійного розвитку, особистісно зорієнтованої методики організації навчання та його технологічного забезпечення. Це є компетентність, що визначає «вміння вчитися» (а не лише виконувати завдання викладача), починаючи від постановки своїх цілей у рамках загальних програмних вимог, формування адекватного освітнього середовища, завершуючи аналітико-рефлексивними процесами на етапі оцінювання ефективності свого навчання, рівня особистісної самореалізації в його контексті.

Отож в основі – формування індивідуальної освітньої програми, тобто індивідуалізації освітнього процесу, що реалізується через механізми саморегуляції. Як зазначається в представленому вище визначенні поняття «дистанційна освіта», формування «спеціалізованого» освітнього середовища з високим здоров'язбережувальним потенціалом забезпечується саме за рахунок формування індивідуальної освітньої траєкторії, а також конструктивного формату комунікативної взаємодії з викладачем, іншими учасниками навчального процесу. У цій ситуації особливого значення матимуть спеціалісти в галузі фізичної культури, в котрих є спеціальна фахова підготовка з теорії і практики розвитку фізичної культури особистості, збереження та зміцнення здоров'я людини/дитини і не лише за рахунок спеціальних занять, тренувань, вправ, а й активування механізмів управління складноструктурованими процесами на кшталт створення та розвитку здоров'язбережувального освітнього середовища.

Ми схематично позначили процес створення здоров'язбережувального освітнього середовища в структурі як очного, так і дистанційного формату навчання як інтерактивну, взаємопов'язану діяльність викладача та студента, як «зустрічний рух» у напрямку до створення середовища, яке було б однаково комфортним для всіх суб'єктів освітнього процесу. Фактично створюючись в умовах безпосередньої взаємодії учасників освітньої діяльності, освітнє середовище трансформується на інші формати діяльності, зокрема опосередкованої взаємодії викладача та студента в контексті дистанційних форм.

Тобто зберігається суть навчальної діяльності як інтерактивна взаємодія, конструктивні міжособистісні взаємовідносини учасників, а також видозмінюються особливості їх реалізації, враховуючи віддаленість місцеперебування. Зазначимо, що кожного разу такий процес змін – це двосторонній процес усвідомленої еволюції взаємовідносин викладача та студентів як суб'єктів освітньої діяльності, від якого залежить не лише успішність викладацької діяльності та навчальної діяльності студента, але і їхній психоемоційний комфорт, відчуття особистісної самореалізації, а відтак і успіху загальної справи.

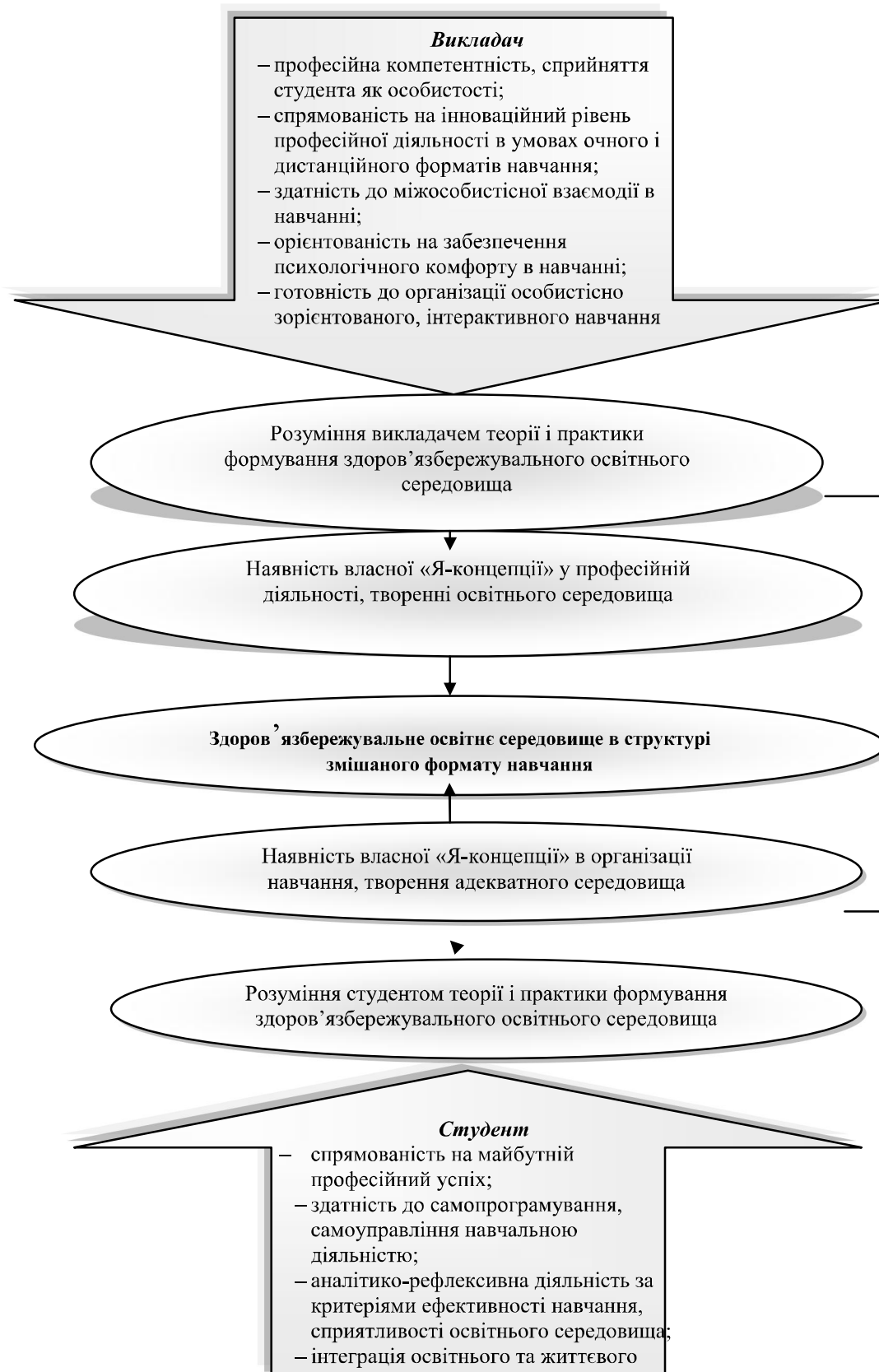

Рис.1. Формування здоров'язбережувального освітнього середовища на суб'єкт-суб'єктній основі

Розроблена схема вказує на те, що:

- формування здоров'язбережувального освітнього середовища в структурі змішаного формату навчання є продуктом спільних зусиль викладача та студента, які можна проектувати як зустрічний рух суб'єктів навчання;
- в основі процесу – орієнтація на якість як діяльності викладача, так і якість освітньої діяльності студента, орієнтованої на майбутній успіх у професії;
- комфортність освітнього середовища викладача та студента є взаємозалежною: викладач, створюючи комфорт для студента, творить його і для себе в системі інтерактивної навчальної діяльності;

- творення здоров'язбережувального освітнього середовища потребує спеціальних знань та постійного розвитку власної концепції та практики його вдосконалення.

Закономірно, що для такої системи професійної підготовки фахівців з фізичної культури потрібна комплексна і цілеспрямована робота з оновлення змісту та методики організації навчання студентів, дотримання базових умов компетентнісної моделі освіти, до яких ми віднесли:

– посилення особистісно орієнтованих технологій організації навчання студентів, відповідно до яких вибудовується індивідуальна освітня траєкторія професійної підготовки фахівця загалом, виконання навчального завдання, створення освітньої ситуації зокрема;

– активне використання методик аналізу та самоаналізу освітнього процесу, конкретної навчальної ситуації за критеріями психоемоційного стану студента, комфортності освітнього середовища для його самореалізації;

– посилення в програмі підготовки фахівця з фізичної культури сегменту, який відповідає за простеження студентом стану власного здоров'я та комплексного дослідження чинників, що впливають на нього; умов, відповідно до яких можна регулювати свої психоемоційні стани;

– включення до програми діагностики рівня професіоналізму майбутнього вчителя фізичної культури компетентностей щодо здатності до самоорганізації, самоосвіти, саморозвитку, самотворення освітнього середовища.

Усе це в комплексі сприяє посиленню позиції студента як суб'єкта власного професійного становлення, організації навчальної діяльності, адаптуючись до заданого формату освіти (наприклад, дистанційної) відповідно до власних пріоритетів розвитку, формування адекватного освітнього середовища, сприятливого для здоров'я, особистісної самореалізації, досягнення запрограмованого успіху.

Висновки. Отже, об'єктивні реалії соціально-економічних трансформацій у державі, впровадження нових стандартів компетентнісної професійної освіти, зміна традиційних форматів навчання зумовили необхідність дослідження нових адаптаційних процесів стосовно всіх учасників освітньої діяльності. Особливо це стосується підготовки майбутніх учителів фізичної культури, наділених особливими компетенціями щодо збереження та укріплення здоров'я молодих людей у структурі їх освітньої діяльності. Проблема особливо актуалізувалась у період зміни формату навчання, переходу на дистанційні методи діяльності, у межах якого як викладачі, так і студенти виявили низький рівень готовності до використання інноваційних on-line технологій, а головне – творення адекватного, комфортного для здоров'я освітнього середовища. Йдеться не лише про знання теорії і практики цього складного процесу, а й власний персоніфікований досвід. Схематично формування освітнього середовища позиціонується як взаємопов'язана інтерактивна діяльність викладача та студентів, що реалізується через зустрічний рух, узгоджені дії у напрямку до формування сприятливого для всіх здоров'язбережувального середовища. Компетентнісна система освіти принципово міняє цільовий ракурс освітньої діяльності, трансформуючи його від домінанти суто фізичного розвитку (інформаційно-репродуктивна освіта) на більш загальний соціально-життєвий контекст, пов'язаний із активною життєвою позицією, здатністю до формування повноцінного, безпечного, здоров'язбережувального середовища у всіх видах діяльності, починаючи з освітньої.

Література

1. Гаркуша С.В., Дейкун М.П., Гаркуша В.В. Концепція формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка*, Чернігів: ЧНПУ, 2017. Вип. 147. Т. I. С. 291 – 299.
2. Маслоу А. *Мотивация и личность* / Пер. А.М. Татлыбаевой. СПб.: Евразия, 1999. 478с.
3. Про затвердження Положення про дистанційне навчання URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Tex>).
4. Рибалко, П. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до подальшої фахової діяльності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології* : науковий журнал. Суми : 2019. № 9 (93). С. 235–244.

References

1. Harkusha S.V., Deikun M.P., Harkusha V.V. Kontseptsiia formuvannia hotovnosti maibutnix fakhivtsiv fizychnoho vykhovannia do vykorystannia zdoroviazberezhuvalnykh tekhnolohii. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni T.H. Shevchenka*, Chernihiv : ChNPU, 2017. Vyp. 147. T. I. S. 291 – 299.
2. Maslou A. *Motyvatsiia y lychnost*/Per, A.M.Tatlybaevoi. SPb.: Evrazyia, 1999, 478s.
3. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro dystantsiine navchannia URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Tex>.
4. Rybalko, P. Osoblyvosti profesiinoi pidhotovky maibutnix uchyteliv fizychnoi kultury do podalshoi fakhovoi diialnosti. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii* : naukovyi zhurnal. Sumy : 2019. № 9 (93). S. 235–244.

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2021.9(140).16
УДК: 378.147

Колесник С.В.
асистент кафедри теорії фізичного виховання та рекреації
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО АНІМАЦІЙНО-ГУРТКОВОЇ РОБОТИ

Розроблено та теоретично обґрунтовано модель формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до анімаційно-гурткової роботи, яка представлена складовими концептуально-цільового (мета, завдання, підходи та принципи навчання), організаційно-змістового (освітні компоненти, функції), діяльнісно-технологічного